

Професійна освіта

УДК 378.091.3:159.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18850138>

Консультативна діяльність як інтегративний вид професійної взаємодії у соціономічній сфері

Булгак Микола Володимирович

аспірант 2-го року навчання спеціальності 015 - Професійна освіта (за спеціалізаціями), Університет імені Альфреда Нобеля, 49000, м. Дніпро, Січеславська Набережна, 18, Дніпропетровська область, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-5137-158X>

Прийнято: 12.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. *Мета.* Метою статті є теоретичне обґрунтування консультативної діяльності як інтегративного виду професійної взаємодії у соціономічній сфері та визначення її структурних характеристик у контексті професійної підготовки фахівців типу «людина – людина». Актуальність дослідження зумовлена ускладненням соціальних процесів і необхідністю формування цілісної готовності до надання професійної підтримки в умовах невизначеності.

Методи. Використано теоретико-методологічний аналіз, узагальнення наукових джерел, системний та міждисциплінарний підходи. Системний підхід дозволив розглянути консультативну діяльність як структуровану цілісність, а міждисциплінарний – інтегрувати положення педагогіки, психології та соціальної роботи для комплексного осмислення досліджуваного феномену.

Результати. Уточнено зміст поняття «консультативна діяльність» у соціономічному контексті та доведено її інтегративний характер. Визначено,

що вона поєднує когнітивний, комунікативно-діяльнісний, ціннісно-етичний і рефлексивний компоненти. Запропоновано модель консультативної взаємодії, яка передбачає встановлення контакту, аналіз ситуації, спільне визначення стратегій дій і рефлексію результатів. Підтверджено, що ефективність консультативної діяльності залежить від інтеграції професійних знань, особистісних ресурсів і відповідальної професійної позиції фахівця.

Висновки. *Консультативна діяльність є складною інтегративною формою професійної взаємодії, що забезпечує цілісність професійної компетентності фахівця соціономічної сфери. Її теоретичне осмислення створює підґрунтя для вдосконалення професійної підготовки та розроблення інтегрованих моделей формування готовності до консультування.*

Ключові слова: *професійна взаємодія, соціономічна сфера, професійна компетентність, міждисциплінарний підхід, готовність до консультування, професійна підготовка.*

Counseling Activity as an Integrative Type of Professional Interaction in the Socionomic Sphere

Mykola V. Bulhak

Second-year PhD student in Specialty 015 – Professional Education (by specializations), Alfred Nobel University, 18 Sicheslavska Naberezhna, Dnipro, 49000, Dnipropetrovsk region, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0000-5137-158X>

Abstract. Objective. *The article is to provide a theoretical substantiation of counseling activity as an integrative type of professional interaction in the socionomic sphere and to determine its structural characteristics within the context of professional training of specialists in “human–human” professions. The relevance of the study is обусловлена*

by the increasing complexity of social processes and the need to form holistic readiness to provide professional support under conditions of uncertainty.

Methods. *The study employs theoretical and methodological analysis, generalization of scientific sources, as well as systemic and interdisciplinary approaches. The systemic approach made it possible to consider counseling activity as a structured integrity, while the interdisciplinary approach ensured the integration of pedagogy, psychology, and social work perspectives for a comprehensive understanding of the phenomenon under study.*

Results. *The concept of “counseling activity” in the socioeconomic context is clarified and its integrative nature is substantiated. It is determined that counseling activity combines cognitive, communicative-operational, value-ethical, and reflective components. A model of counseling interaction is proposed, which includes establishing contact, analyzing the situation, jointly defining strategies, and reflecting on outcomes. It is confirmed that the effectiveness of counseling activity depends on the integration of professional knowledge, personal resources, and the specialist’s responsible professional position.*

Conclusions. *Counseling activity is a complex integrative form of professional interaction that ensures the coherence of professional competence in the socioeconomic sphere. Its theoretical conceptualization creates a foundation for improving professional training and developing integrated models of readiness for counseling practice.*

Keywords: *professional interaction, socioeconomic sphere, professional competence, interdisciplinary approach, counseling readiness, professional training.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням складності соціальних процесів, посиленням кризових явищ та розширенням спектра запитів, з якими працюють фахівці соціономічної сфери. Професії типу «людина - людина», до яких належать

соціальні працівники, практичні психологи, соціальні педагоги та інші фахівці, передбачають інтенсивну міжособистісну взаємодію, прийняття відповідальних рішень і надання професійної підтримки в умовах невизначеності та підвищеного емоційного навантаження. У цьому контексті консультативна діяльність набуває особливого значення як провідний механізм професійної взаємодії, спрямований на допомогу особистості в осмисленні та подоланні життєвих труднощів.

Дослідження специфіки соціономічних професій свідчать, що їх ефективність визначається не лише володінням спеціальними знаннями, а й сформованістю професійної відповідальності, здатністю до рефлексії, адаптаційними ресурсами та вмінням будувати конструктивну взаємодію з клієнтом і професійним оточенням. Водночас консультативна діяльність не може розглядатися як сукупність ізольованих технік або процедур, оскільки вона інтегрує психологічні, педагогічні, соціальні та етичні аспекти професійної практики. Саме тому постає потреба осмислення її як інтегративного виду професійної взаємодії, що поєднує різні компоненти професійної компетентності.

Актуальність проблеми посилюється тим, що в умовах сучасної професійної освіти підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери нерідко здійснюється в межах дисциплінарно роз'єданого навчання, що ускладнює формування цілісної готовності до консультативної діяльності. Досвід міждисциплінарної підготовки у вищій освіті свідчить про ефективність інтеграції змісту навчальних дисциплін у формуванні здатності діяти в комплексних професійних ситуаціях та здійснювати міжпрофесійну взаємодію. Однак питання визначення консультативної діяльності як інтегративного виду професійної взаємодії у соціономічній сфері потребує подальшого теоретичного уточнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика консультативної діяльності у соціономічній сфері в сучасному науковому дискурсі розглядається у контексті трансформації професійної освіти, зростання складності соціальних процесів та необхідності підготовки фахівців до роботи в умовах невизначеності. Вихідною теоретичною позицією залишається розуміння соціономічних професій як діяльності типу «людина – людина». На думку Л. В. Буркової, специфіка цього класу професій полягає в тому, що предметом праці є особистість у її психологічних станах, потребах та соціальних зв'язках [4]. Такий підхід задає рамку для осмислення професійної взаємодії як складного інтегративного процесу, що виходить за межі функціонального виконання обов'язків.

Розвиваючи цю позицію, В. В. Гладкова зауважує, що відповідальна професійна поведінка є інтегративною характеристикою зрілості фахівця соціономічного профілю [5]. Авторка підкреслює, що ефективність взаємодії визначається здатністю суб'єкта співвідносити власні дії з етичними нормами та прогнозованими наслідками для клієнта. У цьому контексті консультативна діяльність постає як форма професійної взаємодії, в якій особливої ваги набуває поєднання компетентності та рефлексії.

У дослідженнях, присвячених діяльності фахівців у кризових умовах, акцентується на необхідності інтеграції знань і особистісних ресурсів. Як зазначають В. В. Балахтар і В. І. Танасійчук, здатність діяти конструктивно в кризових ситуаціях базується на комплексному поєднанні професійної підготовки, стійкості та відповідальності [2]. Отже, консультативна діяльність не може бути зведена до алгоритмів чи технік, оскільки вона передбачає прийняття рішень у складних соціальних контекстах.

Проблему професійної адаптації фахівців соціономічної сфери розглядає І. Жигаренко, яка доводить, що ефективність професійної діяльності залежить від інтеграції когнітивних, емоційно-вольових і ціннісно-смыслових ресурсів [6].

Цей висновок має принципове значення для розуміння консультативної діяльності як системного феномену, що об'єднує різні компоненти професійної компетентності.

У площині професійної підготовки особливої актуальності набуває формування комунікативної компетентності. У колективній монографії Н. Л. Рабецької та співавторів наголошується, що професійна ефективність фахівців соціальної сфери безпосередньо пов'язана з розвитком здатності до діалогічної взаємодії та етичної комунікації [16]. Подібну позицію висловлює Ю. В. Підвальна, яка визначає комунікативну компетентність соціального працівника як необхідну умову його професійної діяльності [12]. Таким чином, консультативна взаємодія постає як комунікативно насичений процес, що потребує спеціальної підготовки.

В умовах цифровізації освіти важливими є дослідження готовності майбутніх фахівців до використання сучасних технологій. А. О. Леонова та М. А. Слюсаренко підкреслюють, що цифрова компетентність стає складовою професійної підготовки соціономічних фахівців [8]. Як зауважує О. В. Паскаль, використання соціальних мереж у професійній діяльності трансформує традиційні моделі взаємодії та розширює можливості консультативної підтримки [11]. Це свідчить про необхідність розгляду консультативної діяльності в нових комунікативних форматах.

Проблема міжкультурної та професійної ідентичності також набуває вагомості. О. Ю. Пришляк обґрунтовує значущість формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій [14], тоді як О. О. Файермен акцентує увагу на сучасних вимогах до їхньої професійної підготовки [19]. У дослідженні О. П. Сергєєнкової підкреслюється значення професійної Я-позиції в умовах трансформації вищої освіти [18], що безпосередньо впливає на якість консультативної взаємодії.

Особливу роль у формуванні консультативної готовності відіграють тренінгові технології. Як зазначають Л. Магдисюк та Р. Федоренко, розвиток консультативних навичок можливий за умови інтеграції теоретичних знань із практичними формами навчання [9]. Матеріали науково-практичних конференцій також підтверджують актуальність міждисциплінарного підходу до підготовки фахівців соціальної сфери [17].

Отже, аналіз сучасних публікацій засвідчує активний розвиток досліджень у сфері професійної взаємодії, комунікативної компетентності, цифрової готовності та кризостійкості фахівців соціономічного профілю. Водночас консультативна діяльність здебільшого розглядається через призму окремих компетентностей або як складова професійної підготовки. Недостатньо розробленим залишається її осмислення як інтегративного виду професійної взаємодії, що поєднує когнітивні, діяльнісні, ціннісно-етичні та рефлексивні компоненти в єдину професійну систему. Саме ця теоретична прогалина обумовлює необхідність подальшого наукового аналізу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених соціономічним професіям і професійній підготовці фахівців, консультативна діяльність здебільшого розглядається фрагментарно – як окремий компонент професійної компетентності або як сукупність навичок. Водночас відсутнє цілісне теоретичне осмислення її як інтегративного виду професійної взаємодії, що поєднує когнітивні, емоційно-ціннісні, етичні, комунікативні та діяльнісні складові. Недостатньо визначено структурні компоненти консультативної діяльності та її місце в системі професійної взаємодії у соціономічній сфері в умовах цифровізації та трансформації соціального середовища.

Поза межами системного аналізу часто залишаються питання реалізації консультативної взаємодії в кризових обставинах, міжкультурному контексті та цифровому форматі професійної комунікації. Бракує узагальненої моделі

формування готовності до консультативної діяльності, яка б інтегрувала особистісні ресурси, професійні знання та етичну позицію фахівця в єдину систему. Потребує уточнення співвідношення консультативної діяльності з іншими видами професійної активності та механізмами міжпрофесійної взаємодії.

Залишається відкритим питання обґрунтування міждисциплінарних засад її формування в освітньому процесі як відповіді на сучасні соціальні виклики. Саме системне вирішення зазначених аспектів визначає наукову новизну та практичну значущість даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування консультативної діяльності як інтегративного виду професійної взаємодії у соціономічній сфері та визначення її структурно-змістових характеристик у контексті сучасних трансформацій професійної освіти й ускладнення соціального середовища.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: уточнити зміст поняття «консультативна діяльність» у соціономічному контексті; визначити її місце серед інших видів професійної взаємодії; окреслити структурні компоненти консультативної діяльності як цілісного феномену; обґрунтувати її інтегративний характер з урахуванням цифрового та кризового вимірів; а також визначити значення міждисциплінарного підходу для формування готовності до консультативної діяльності у процесі професійної підготовки.

Реалізація зазначених завдань дозволить конкретизувати теоретичні засади розуміння консультативної діяльності та окреслити напрямки її системного включення в освітній процес, що сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери та забезпеченню їх готовності до професійної взаємодії в умовах соціальної динаміки й невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація поставленої мети передбачає уточнення змісту консультативної діяльності у структурі сучасної соціономічної практики. Виходячи з розуміння соціономічних професій як діяльності типу «людина – людина», запропонованого Л. В. Бурковою [4], консультативна діяльність може бути визначена як цілеспрямований процес професійної взаємодії, спрямований на підтримку особистості у прийнятті рішень, подоланні труднощів і розвитку її внутрішніх ресурсів. Як зауважує О. О. Файермен, сучасний фахівець соціономічної сфери має відповідати підвищеним вимогам до комунікативної, етичної та особистісної зрілості [19], що безпосередньо впливає на якість консультативної взаємодії.

На думку В. В. Балахтар і В. І. Танасійчук, ефективність професійної діяльності в кризових умовах визначається інтеграцією професійних знань і особистісних ресурсів [2]. Це дозволяє розглядати консультативну діяльність не як окрему технологію, а як комплексну форму професійної взаємодії, що поєднує діагностичні, аналітичні та прогностичні функції. І. Підвальна підкреслює, що комунікативна компетентність є необхідною умовою професійної діяльності соціального працівника [12], що посилює аргументацію щодо інтегративної природи консультування.

Інтегративний характер консультативної діяльності зумовлений поєднанням кількох взаємопов'язаних складових. Когнітивний компонент охоплює систему професійних знань, що формуються у процесі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери [7]. Діяльнісна площина реалізується через володіння технологіями консультативного процесу та розвиток практичних умінь, що, як доводять Л. Магдисюк і Р. Федоренко, ефективно забезпечується тренінговими формами навчання [9]. Ціннісно-етичний вимір пов'язаний із професійною відповідальністю та акмеологічними характеристиками зрілості фахівця [5]. Рефлексивний компонент передбачає

формування професійної Я-позиції та здатність до саморегуляції, що підкреслює О. П. Сергєєнкова [18].

Сучасні умови професійної діяльності зумовлюють необхідність урахування цифрового виміру консультативної взаємодії. Як зазначають А. О. Леонова та М. А. Слюсаренко, готовність до використання цифрових технологій є важливою складовою професійної підготовки фахівців соціономічної сфери [8]. О. В. Паскаль наголошує на ролі соціальних мереж як інструменту професійної комунікації [11]. Це дозволяє доповнити модель консультативної діяльності цифрово-комунікативним компонентом, актуальним в умовах дистанційної взаємодії та трансформації освітнього середовища.

Водночас, як підкреслюють С. Архипова та Н. Тимошенко, підготовка фахівців до врегулювання конфліктів у професійній діяльності потребує розвитку аналітичних і прогностичних умінь [1], що органічно інтегруються у консультативний процес. Узагальнені результати сучасних досліджень професійної підготовки фахівців соціономічної сфери [16; 17] підтверджують необхідність комплексного підходу до формування комунікативних, етичних і рефлексивних компетентностей.

З урахуванням зазначених положень консультативну діяльність доцільно розглядати як модель інтегрованої професійної взаємодії, що включає етапи встановлення контакту, уточнення запиту, аналітичного осмислення ситуації, визначення стратегій дій і рефлексії результатів. Реалізація кожного етапу потребує міждисциплінарної підготовки, що інтегрує педагогічні, психологічні та соціальні знання [14].

На основі проведеного аналізу запропоновано модель консультативної діяльності як інтегративного виду професійної взаємодії у соціономічній сфері, що включає:

- когнітивний компонент;
- комунікативно-діяльнісний компонент;

- ціннісно-етичний компонент;
- рефлексивний компонент;
- цифрово-комунікативний компонент.

Таким чином, сучасні наукові підходи дозволяють стверджувати, що консультативна діяльність має інтегративну природу та виступає складною формою професійної взаємодії, формування якої потребує міждисциплінарної організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери.

Висновки. Сутність консультативної діяльності у соціономічній сфері полягає в її інтегративному характері, що виявляється у поєднанні когнітивних, комунікативно-діяльнісних, ціннісно-етичних, рефлексивних і цифрово-комунікативних компонентів професійної взаємодії. Консультативна діяльність не зводиться до набору технік або процедур, а виступає цілісною формою професійної активності, спрямованою на підтримку особистості в умовах соціальної динаміки, кризових викликів та трансформації комунікаційного середовища. Її ефективність забезпечується інтеграцією професійних знань, комунікативних умінь, особистісних ресурсів, етичної відповідальності та готовності до міждисциплінарної взаємодії.

Теоретичний аналіз дозволив обґрунтувати доцільність розгляду консультативної діяльності як моделі інтегрованої професійної взаємодії, що включає взаємопов'язані структурні компоненти та реалізується через поетапну логіку консультативного процесу. Уточнено її місце у структурі соціономічної практики як провідного механізму професійної взаємодії у професіях типу «людина – людина», а також визначено її роль у формуванні комплексної професійної компетентності фахівця.

Отримані результати мають теоретичне значення для розвитку теорії та методики професійної освіти, оскільки конкретизують зміст і структуру консультативної діяльності як інтегративного феномену та обґрунтовують міждисциплінарний підхід як методологічну основу її формування. Практична

значущість дослідження полягає у можливості використання запропонованих положень для модернізації освітніх програм підготовки фахівців соціономічної сфери з урахуванням сучасних соціальних і професійних викликів. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розроблення та емпіричну апробацію моделі формування готовності до консультативної діяльності в умовах міждисциплінарної інтеграції та цифрової трансформації освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Архипова С., Тимошенко Н. Стратегії підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до врегулювання та попередження конфліктів у професійній діяльності. *Молодь і ринок*. № 3 (223). 2024. С. 7 – 12.
2. Балахтар В. В., Танасійчук В. І. Здатність фахівців соціономічних професій діяти конструктивно в кризових ситуаціях професійної діяльності: зміст і показники. *Вісник післядипломної освіти*. 2022. Вип. 21(50). Серія «Соціальні та поведінкові науки». С. 26–44.
3. Блинова О. Є. Соціально-психологічні засади дослідження кризи професійної ідентичності фахівців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 116–121.
4. Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій. *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 7. С. 68–73.
5. Гладкова В. Відповідальна професійна поведінка фахівця соціономічного профілю: акмеологічні аспекти. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1–2 (24–25). С. 336–342.
6. Жигаренко І. Психологічні ресурси особистісно-професійної адаптації фахівців соціономічної галузі. *Психологія особистості*. 2021. Т. 11. № 1. С. 31–38.

7. Корнєшук В. В., Колодійчук Ю. В., Боделан М. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників : монографія / за ред. В. В. Корнєшука. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2018. 296 с.
8. Леонова А.О., Слюсаренко М.А. Готовність майбутніх фахівців соціономічної сфери до використання цифрових технологій як педагогічна проблема. ВІСНИК УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ. Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ». ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ. 2022. № 2 (24). С. 191 – 200.
9. Магдисюк Л., Федоренко Р. Тренінг консультативних навичок : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. 280 с.
10. Панькевич О. О. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до професійної взаємодії. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 7. Т. 2. С. 190–193.
11. Паскаль О.В. Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до використання соціальних мереж в професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 60. 2023. С. 173 – 177.
12. Підвальна Ю.В. Особливості комунікативної компетентності соціального працівника як необхідна умова його професійної діяльності. *The scientific heritage*. 2022. No. 83. URL: <file:///osoblivosti-komunikativnoyi-kompetentnosti-sotsialnogo-pratsivnika-yak-neobhidna-umova-yogo-profesiynoyi-diyalnosti.pdf> (дата звернення 28.02.2026 р.)
13. Пожидаєва О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ, 2011. 22 с.
14. Пришляк О.Ю. Теорія і методика формування між-культурної компетентності майбутніх фахівців соціо-номічних професій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2021. 560 с.

15. Пророк Н. В. Професійне становлення практичного психолога : монографія. Київ : Канцлер, 2012. 471 с.
16. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери щодо розвитку комунікативної компетентності: монографія / Н.Л. Рабецька, І.М. Візнюк, А.С. Долинна, С.С. Долинний. Вінниця : Вид-во ТОВ «Друк», 2023. 247 с.
17. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (м. Хмельницький, 27-28 жовтня 2022 року)/Ред. колегія: Бриндіков Ю. (голова) та ін./ М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т., каф. соц. роб. і соц. педагог. Хмельницький: ХНУ, 2022. 200 с.
18. Сергеєнкова О.П. Психологічні детермінанти становлення професійного Я-позиції викладачів соціономічних спеціальностей у контексті трансформації вищої освіти. *Наукові перспективи*. № 11(65). 2025. С. 2795 – 2805.
19. Файермен О.О. До питання про вимоги до майбутніх фахівців соціономічної сфери. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Педагогіка і психологія”. Педагогічні науки. 2021. No 2 (22), С. 293–298
20. Okech J. E. A., Geroski A. M. Interdisciplinary training: Preparing counselors for collaborative practice. *The Professional Counselor*. 2015. Vol. 5, Issue 4. P. 458–462.
21. Shuliak I., Ostapchuk I., Laborda J. G. Online education in Ukraine in extreme conditions: Constraints and challenges. *Computer Assisted Language Learning Electronic Journal (CALL EJ)*. 2024. Vol. 25(1). P. 208–227.
22. Souza-Silva J. R., Andrade M. F. R. de, Souza Neto J. C. de, Mizukami M. da G. N. Educational counselor training and action: interdisciplinary perspectives. *International Journal of Innovation Education and Research*. 2019. Vol. 7. No. 4. P. 144–158.